

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

รูปแบบ ค่าใช้จ่ายและการยอมรับประสิทธิภาพการรักษาแบบทางเลือก
ในผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยโรคเอดส์

แบบสัมภาษณ์

รูปแบบ ค่าใช้จ่ายและการยอมรับประสิทธิภาพการรักษาแบบทางเลือก

ในของผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยโรคเอดส์

(เขียนวงกลมล้อมรอบหัวข้อหน้าคำตอบที่ตอบ และเติมคำตอบลงในช่องว่างที่เว้นไว้ให้)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ที่อยู่ปัจจุบัน
อยู่บ้านเลขที่.....หมู่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
2. เพศ (1) ชาย (2) หญิง
3. อายุเต็มปีปี หรือ เกิดเดือน.....ปี พ.ศ.....
4. สถานภาพสมรส
(1) โสด (2) คู่ (3) ม่าย (4) หย่า (5) แยก
ถ้าไม่ได้เป็นโสดสามี/ภรรยา หรือ อดีตสามี/ภรรยา ของท่านติดเชื้อด้วยหรือไม่
(1) ไม่ทราบ (2) ไม่ติด (3) ติดเชื้อ
ถ้าติดเชื้อ ขณะนี้ยังมีชีวิตอยู่หรือไม่
(1) ไม่ทราบ (2) ยังมีชีวิตอยู่ (3) เสียชีวิตแล้ว
5. ระดับการศึกษาสูงสุด
(1) ไม่ได้เรียน (2) ประถม (3) มัธยมต้น
(4) มัธยมปลาย /ปวช (5) ปวส/อนุปริญญา (6) ปริญญาตรีหรือสูงกว่า
6. โปรตระบุอาชีพที่กำลังทำ..... รายได้.....บาทต่อ/เดือน/ปี
ถ้าไม่ได้ทำอาชีพใดๆในขณะนี้โปตระบุอาชีพที่ทำล่าสุด.....รายได้.....บาทต่อ/เดือน/ปี
7. ท่านติดเชื้อโรคเอดส์ได้อย่างไร
(1) ไม่ทราบ (2) เพศสัมพันธ์ (3) ยาเสพติด
8. ทราบว่าติดเชื้อครั้งแรกเมื่อ.....เดือน.....ปี มาแล้ว
9. ตั้งแต่เริ่มติดเชื้อจนถึงปัจจุบันท่านมีอาการอะไรบ้างต่อไปนี้(ระบุได้มากกว่า 1 ข้อ)
(1) ไข้ (2) ท้องเสีย ท้องร่วง
(3) แผลในปาก (4) เจ็บคอต่อมทอนซิลอักเสบ
(5) ฝ้าในเพดานปากและลิ้น (6) ฝ้าแพ้ ตุ่มคันตามผิวหนัง
(7) เริม งูสวัด (8) แผลเปื่อย แผลพุพอง แผลเรื้อรังตามผิวหนัง
(9) ไอมีเสมหะ (10) เบื่ออาหาร น้ำหนักลด
(11) อาการอื่นๆ ระบุ.....
10. เมื่อมีอาการต่างๆตามข้อ 9.ท่านเลือกการรักษาแบบใดบ้าง(เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)
(ไปใช้แบบสัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 ในการกรอกข้อมูล)

อาการ	การแพทย์แผนปัจจุบัน	การแพทย์แผนไทย	สมุนไพร
6. ฝ่าเท้าแดงบวมและคัน	เหตุผล.....	เหตุผล.....	เหตุผล.....
	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....
	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....
	สถานที่..... กม.	สถานที่..... กม.	สถานที่..... กม.
7. ผื่นแพ้ ตุ่มคันตามผิวหนัง	เหตุผล.....	เหตุผล.....	เหตุผล.....
	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....
	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....
	สถานที่..... กม.	สถานที่..... กม.	สถานที่..... กม.
8. ไอ มีเสมหะ	เหตุผล.....	เหตุผล.....	เหตุผล.....
	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....
	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....
	สถานที่..... กม.	สถานที่..... กม.	สถานที่..... กม.
9. เริ่ม งูสวัด	เหตุผล.....	เหตุผล.....	เหตุผล.....
	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....
	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....
	สถานที่..... กม.	สถานที่..... กม.	สถานที่..... กม.
10. แผลมึบ แผลพุพอง แผลเรื้อรัง ตามผิวหนัง	เหตุผล.....	เหตุผล.....	เหตุผล.....
	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....
	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....
	สถานที่..... กม.	สถานที่..... กม.	สถานที่..... กม.

อาการ	การแพทย์พื้นบ้าน	การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม
1. ท้องเสีย/อุจจาระร่วง	เหตุผล.....	เหตุผล.....
	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....
	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....
	สถานที่.....ระยะทาง.....กม.	สถานที่.....ระยะทาง.....กม.
2. ใช้	เหตุผล.....	เหตุผล.....
	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....
	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....
	สถานที่.....ระยะทาง.....กม.	สถานที่.....ระยะทาง.....กม.
3. เบื่ออาหาร น้ำหนักลด	เหตุผล.....	เหตุผล.....
	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....
	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....
	สถานที่.....ระยะทาง.....กม.	สถานที่.....ระยะทาง.....กม.
4. แผลในปาก	เหตุผล.....	เหตุผล.....
	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....
	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....
	สถานที่.....ระยะทาง.....กม.	สถานที่.....ระยะทาง.....กม.
5. เจ็บคอ ต่อมทอนซิลอักเสบ	เหตุผล.....	เหตุผล.....
	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....
	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....
	สถานที่.....ระยะทาง.....กม.	สถานที่.....ระยะทาง.....กม.

อาการ	การแพทย์ที่บ้าน	การดูแลสุขภาพแบบองค์รวม
6. มีไข้ เจ็บคอ ปากแดง และ ลิ้น	เหตุผล.....	เหตุผล.....
	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....
	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....
	สถานที่..... กม.	สถานที่..... กม.
7. ผื่นแดง ตุ่มคันตามผิวหนัง	เหตุผล.....	เหตุผล.....
	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....
	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....
	สถานที่..... กม.	สถานที่..... กม.
8. ไอ มีเสมหะ	เหตุผล.....	เหตุผล.....
	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....
	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....
	สถานที่..... กม.	สถานที่..... กม.
9. เว็มนุสวัด	เหตุผล.....	เหตุผล.....
	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....
	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....
	สถานที่..... กม.	สถานที่..... กม.
10. แผลเปื่อย แผลพุพอง แผลเรื้อรัง ตามผิวหนัง	เหตุผล.....	เหตุผล.....
	ค่าใช้จ่าย.....	ค่าใช้จ่าย.....
	ผลการรักษา.....	ผลการรักษา.....
	สถานที่..... กม.	สถานที่..... กม.

ส่วนที่ 3 ข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่สนับสนุนให้เลือกรูปแบบการรักษา

1. ท่านเคยได้รับข้อมูลทางเลือกในการรักษาจากแหล่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - (1) บุคลากรทางการแพทย์ (3) ญาติ/ผู้ใกล้ชิด ระบุ.....
 - (2) หมอพระ (4) อื่นๆ ระบุ.....
- 2.บุคคลในครอบครัวของท่านให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการรักษาต่างๆ อย่างไร
 - (1) ไม่สนับสนุน ระบุเหตุผล.....
 - (2) สนับสนุน ระบุเหตุผล.....
- 3.ใครเป็นผู้ให้การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการรักษาของท่าน และสนับสนุนอย่างไร
 - (1) ผู้สนับสนุน.....อย่างไร.....
 - (4) ผู้สนับสนุน.....อย่างไร.....
4. จากข้อ 3. ครอบครัวสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการรักษาท่านอย่างไร
 - (1) สนับสนุนเต็มที่ด้วยเงินที่มีทั้งหมดในครอบครัว
 - (2) ให้ตามแต่สภาพของรายได้ในครอบครัว
 - (3) ใช้จ่ายอย่างประหยัดที่สุด
5. ค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการรักษาโดยทางเลือกอื่นท่านเห็นว่าคุ้มค่าหรือไม่
 - (1) ไม่คุ้มค่า เพราะ.....
 - (2) คุ้มค่า เพราะ.....
6. ความเชื่อ ของท่าน ญาติ พี่ น้อง มีอิทธิพลต่อทางเลือกในการรักษา หรือไม่ อย่างไร
 - (1) ไม่มี อย่างไร.....
 - (2) มี อย่างไร.....
7. ถ้ามีคนที่เคยรักษาแบบทางเลือกอื่นแนะนำการรักษาให้ท่าน ท่านจะอย่างไร
 - (1) เชื่อและรับรักษา (2) รอดูผลการรักษาของคนอื่นๆ ก่อน
 - (3) ไม่เชื่อ ระบุเหตุผล.....
8. ท่านคิดว่าการรักษาที่ดีที่สุดเมื่อเกิดอาการต่างๆขึ้น คือ(ตามความสำคัญ) 3 อันดับ แรก
 - (1) อาการ.....วิธีรักษา.....เหตุผล.....
 - (2) อาการ.....วิธีรักษา.....เหตุผล.....
 - (3) อาการ.....วิธีรักษา.....เหตุผล.....
9. ท่านคิดว่าบุคคลในครอบครัว ญาติ พี่ น้อง มีบทบาทต่อการแนะนำรักษาของท่านอย่างไร
 - (1) ไม่มีบทบาท อย่างไร.....
 - (2) มีบทบาท อย่างไร.....
- 10 ท่านคิดว่าอะไรเป็นเหตุผลหลักในการตัดสินใจเลือกการรักษา (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - (1) ค่าใช้จ่าย (3) ญาติ พี่ น้อง
 - (2) ความเชื่อถือในผลการรักษา (4) อื่นๆ ระบุ.....

ภาคผนวก ข

ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์และโรคแทรกซ้อนที่พบบ่อยในผู้ป่วยเอดส์

ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์และโรคแทรกซ้อนที่พบบ่อยในผู้ป่วยเอดส์

1. ความหมาย

เอดส์ (AIDS) เป็นโรคที่มีกลุ่มของอาการหลายอย่าง เกิดจากการที่ร่างกายได้รับเชื้อไวรัสที่มีชื่อว่า เอชไอวี (Human Immunodeficiency Virus) ทำให้ภูมิคุ้มกันของร่างกายเสื่อมลง เมื่อภูมิคุ้มกันลดลง เชื้อจุลชีพที่อยู่ในร่างกายโดยปกติไม่ก่อให้เกิดโรคก็สามารถก่อโรคได้ เชื้อพวกนี้เรียกว่า เชื้อจุลชีพฉวยโอกาส ซึ่งมีอยู่หลายชนิดขึ้นอยู่กับเชื่อว่าเป็นชนิดใดและเข้าทำลายระบบใดของร่างกาย อาการก็แสดงออกมาตามชนิดของเชื้อ และตามระบบนั้น อาการของโรคจึงเป็นกลุ่มอาการต่าง ๆ ซึ่งไม่เหมือนกันในแต่ละราย

2. การติดต่อ

เชื้อเอชไอวีจะเข้าสู่ร่างกายได้ 2 วิธีคือ (วิจิตร ศรีสุพรรณ และคณะ, 2537: หน้า15)

2.1 ทางเพศสัมพันธ์ การร่วมเพศกับผู้ติดเชื้อเอชไอวีโดยไม่มีการป้องกันเพียง 1 ครั้ง มีโอกาสจะติดเชื้อเอชไอวีได้ เฉลี่ยร้อยละ 0.1-6 ขึ้นกับการร่วมเพศนั้นรุนแรงมากน้อยเพียงใด มีผลกามโรคหรือเลือดออกด้วยหรือไม่ หรือฝ่ายชายถ้าไม่มีการขลิบหนังที่ปลายอวัยวะเพศ (circumcision) จะติดเชื้อเอชไอวีได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้การคุมกำเนิดในบางลักษณะเช่น การใส่ห่วงคุมกำเนิดอาจทำให้เกิดแผลถลอกในผนังมดลูก ทำให้มีเลือดออกเชื้อเอชไอวีจึงออกได้ง่าย หรือการใช้ยาคุมกำเนิดซึ่งอาจทำให้มีการเปลี่ยนแปลงผนังมดลูกซึ่งง่ายต่อการรับเชื้อเอชไอวี

การร่วมเพศโดยใช้ปากก็เป็นวิธีที่อาจรับเชื้อเอชไอวีได้ ถ้ามีการกลืนกินเชื้อเอชไอวีของอีกฝ่ายหนึ่งที่อยู่บนน้ำกาม หรือในน้ำเมือกของช่องคลอดเข้าไป วิธีการนี้ แม้จะนำไปสู่การติดเชื้อเอชไอวีได้โดยทางทฤษฎี แต่โอกาสน้อยกว่าการร่วมเพศจริงๆ ในทางกลับกัน ถ้าผู้ใช้ปากมีเชื้อเอชไอวีอยู่ในตัว และใช้ปากปฏิบัติภารกิจทางเพศให้ผู้อื่น โอกาสที่จะแพร่เชื้อเอชไอวีให้ผู้อื่นยิ่งน้อยลงไปอีก เพราะน้ำลายมีเชื้อเอชไอวี น้อยมาก

2.2 ทางเลือด มีโอกาสได้รับเชื้อจากสถานการณ์ต่าง ๆ ได้แก่

1) การรับเลือดที่มีเชื้อเอชไอวี การได้รับเลือดที่มีเชื้อเอชไอวี เข้าไป 1 ยูนิท จะมีโอกาสติดเชื้อเอชไอวี เกือบ ร้อยละ 100 ดังนั้นก่อนให้เลือดทุกยูนิทแก่ผู้ป่วยแพทย์จะต้องตรวจหาเชื้อเอชไอวีก่อน ในปัจจุบันมีการตรวจหา เอชไอวี แอนติเจน (HIV antigen) ในเลือดทุกยูนิท ก่อนจะให้แก่ผู้ป่วยซึ่งถือว่าเป็นวิธีที่ปลอดภัยที่สุดในการคัดกรองเลือดที่ติดเชื้อเอชไอวีออกไป การรับเลือดในปัจจุบันมีโอกาเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอชไอวีน้อยมาก

2) การใช้กระบอกและเข็มฉีดยาเสพติดร่วมกับผู้อื่น การใช้กระบอกและเข็มฉีดยาร่วมกันของผู้ติดยาเสพติด ซึ่งทำความสะอาดเข็มและกระบอกฉีดยาไม่ดีจะมีเลือดของผู้อื่นปะปนเข้าไปด้วย โอกาสที่จะติดเชื้อเอชไอวีมีประมาณ ร้อยละ 0.1 – 1 ต่อการใช้เข็ม

5) มีไข้เรื้อรัง

6) มีอาการโรคเรื้อรัง ลุกกลาม และเรื้อรัง

3.4 ระยะที่ 4 ระยะเอดส์เต็มขั้น (full blown AIDS) ระยะนี้อาจมีอาการในระยะที่ 2 และมักมีการติดเชื้อฉวยโอกาสเกิดร่วมด้วย เนื่องจากภูมิคุ้มกันของร่างกายถูกทำลาย ทำให้เกิดการติดเชื้อได้ง่าย การติดเชื้อเอชไอวี เป็นการติดเชื้อที่มีลักษณะแตกต่าง จากการติดเชื้อชนิดอื่น ๆ เนื่องจากเชื้อเอชไอวี สามารถอยู่ในร่างกายเป็นเวลายาวนาน (persistent infection) และก่อให้เกิดภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องมีผลทำให้ผู้ติดเชื้อมีโอกาสติดเชื้อฉวยโอกาสต่างๆ ได้ง่าย ทำให้เกิดอาการของโรคติดเชื้อหลายอย่างตามมา อาการและอาการแสดงของผู้ป่วยจึงขึ้นอยู่กับ การติดเชื้อฉวยโอกาสตามระบบต่าง ๆ ของร่างกาย การติดเชื้อฉวยโอกาสที่พบได้บ่อยใน ผู้ติดเชื้อ เอชไอวี ได้แก่ การติดเชื้อรา Cryptococcus Candida Histoplasma การติดเชื้อแบคทีเรีย เช่น เชื้อ Mycobacterium tuberculosis Salmonella การติดเชื้อพยาธิ เช่น Pneumocystis carinii Toxoplasmosis การติดเชื้อไวรัส เช่น Herpes Simplex เป็นต้น การวินิจฉัยว่า ผู้ป่วยติดเชื้อเอชไอวี หรือผู้ป่วยเอดส์ จะพิจารณาจากผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการรวมทั้งกับอาการ และอาการแสดงของผู้ป่วยเป็นเกณฑ์ ในปัจจุบันเกณฑ์ในการพิจารณาว่าผู้ป่วยติดเชื้อเอชไอวี หรือผู้ป่วยโรคเอดส์ ที่ใช้ในประเทศต่างๆ ส่วนหนึ่งปรับปรุงจากเกณฑ์การวินิจฉัยของศูนย์ควบคุมโรคสหรัฐอเมริกา (CDC) และอีกส่วนหนึ่งใช้เกณฑ์ขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization)

4. การวินิจฉัยโรคเอดส์

ในปี ค.ศ. 1987 ศูนย์ควบคุมโรคสหรัฐอเมริกา (CDC) ได้กำหนดเกณฑ์ในการวินิจฉัยผู้ป่วยเอดส์ โดยใช้ข้อมูลการตรวจหาการติดเชื้อเอชไอวีทางห้องปฏิบัติการและโรคบ่งชี้ (indicator diseases) ที่ตรวจพบ ในการตัดสินใจได้กำหนดเกณฑ์การวินิจฉัยเป็น 3 กรณี ดังนี้

4.1 ไม่มีผลการตรวจหาการติดเชื้อเอชไอวีทางห้องปฏิบัติการจะวินิจฉัยว่าผู้ป่วยเป็นโรคเอดส์เมื่อ

- 1) ไม่ได้ตรวจหาการติดเชื้อเอชไอวีหรือผลการตรวจกำกวม
- 2) ผู้ป่วยไม่มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องจากสาเหตุอื่น
- 3) ผู้ป่วยที่มีข้อบ่งชี้ (หรือได้รับการวินิจฉัยว่าเป็น) โรคใดโรคหนึ่งต่อไปนี้

(1) Candidiasis ของหลอดอาหาร หลอดลม ปอด

(2) Cryptococcosis นอกปอด

(3) Cryptosporidiosis ร่วมกับอุจจาระร่วงมานานกว่า 1 เดือน

(4) Herpes simplex ที่ทำให้เกิด mucocutaneous ulcer เรื้อรังเกิน 1 เดือน

หรือทำให้เกิดหลอดลมอักเสบ ปอดอักเสบ หรือหลอดอาหารอักเสบในผู้ป่วยอายุเกิน 1 เดือน

(5) Kaposi's sarcoma ในผู้ป่วยอายุน้อยกว่า 60 ปี

(6) Lymphoid interstitial pneumonia และ/หรือ pulmonary lymphoid hyperphasia (LIP/PLH complex) ในเด็กอายุน้อยกว่า 13 ปี ซึ่งลุกลามตาม อวัยวะต่าง ๆ นอกเหนือจากปอด ผิวหนัง และต่อมน้ำเหลืองที่คอหรือขั้วปอด

(7) ปอดบวมจากเชื้อ Pneumocystis carinii

(8) Progressive multifocal leukoencephalopathy

(9) Toxoplasmosis ในสมอง ในผู้ป่วยอายุมากกว่า 1 เดือน

4.2 มีผลการตรวจหาการติดเชื้อทางห้องปฏิบัติการเป็นบวก จะวินิจฉัยว่าผู้ป่วยเอดส์เมื่อ

1) ผลการตรวจแอนติบอดีต่อเชื้อเอชไอวี แอนติเจน หรือผลการเพาะเชื้อเป็นบวก

2) ผู้ป่วยเป็นโรคบ่งชี้ว่ามีภูมิคุ้มกันบกพร่อง โรคใดโรคหนึ่งต่อไปนี้

(1) มีการติดเชื้อแบคทีเรียหลาย ๆ ชนิดในเด็กอายุน้อยกว่า 13 ปี หรือติดเชื้อซ้ำ ๆ อย่างน้อย 2 ครั้ง ในระยะ 2 ปี

(2) Septicemia Pneumonia Meningitis ติดเชื้อที่ข้อ หรือมีหนองที่อวัยวะภายในร่างกายจากเชื้อ Haemophilus Streptococcus หรือเชื้อแบคทีเรีย ที่ทำให้เกิดหนองตัวอื่น ๆ

(3) Coccidioidomycosis ชนิดแพร่กระจาย

(4) HIV encephalopathy

(5) Histoplasmosis ชนิดแพร่กระจาย

(6) Lsoporiasis ร่วมกับอุจจาระร่วง นานกว่า 1 เดือน

(7) Kaposi's sarcoma ในทุกอายุ

(8) เป็น non-Hodgkin's Lymphoma B cell หรือ ไม่ทราบชนิดของ Immunologic phenotype

(9) การติดเชื้อ Mycobacterium ชนิดแพร่กระจาย

(10) การติดเชื้อ Mycobacterium tuberculosis นอกปอด

(11) เป็น Salmonella (nontyphoid) septicemia ซ้ำ ๆ

(12) HIV wasting syndrome

3) ผู้ป่วยเป็นโรคปอดที่วินิจฉัยเบื้องต้นได้ คือ

- (1) Candidiasis ของหลอดอาหาร
- (2) Cytomegalovirus retinitis และมองไม่เห็น
- (3) Lymphoid interstitial pneumonia และ/หรือ pulmonary lymphoid hyperplasia (LIP/PLH Complex) ในเด็กอายุน้อยกว่า 13 ปี
- (4) ติดเชื้อ Mycobacterium ชนิดแพร่กระจาย
- (5) Pneumocystis carinii pneumonia
- (6) Toxoplasmosis ของสมองในเด็กอายุมากกว่า 1 เดือน

4.3 ไม่พบหลักฐานการติดเชื้อ ผลการตรวจเป็นลบ แม้ผลการตรวจหาการติดเชื้อ เอชไอวี เป็นลบผู้ป่วยอาจได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นโรคเอดส์ได้หากพบว่า

- 1) ไม่พบสาเหตุของภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องอื่น ๆ และ
- 2) พบ Pneumocystis carinii pneumonia
- 3) มีผลการตรวจ T-helper lymphocyte count น้อยกว่า 400/ลบ.มม.

5. อาการแทรกซ้อนที่พบบ่อยในผู้ป่วยเอดส์ จะพบมากเพราะภูมิคุ้มกันต้านทานของร่างกายลดลง อาการแทรกซ้อนของโรคที่พบได้บ่อย ได้แก่

5.1 อาการทางระบบทางเดินหายใจของผู้ที่ติดเชื้อ เอชไอวี จะมีภูมิคุ้มกันลดลงไปเรื่อยๆ จึงมีโอกาสติดเชื้อต่าง ๆ ได้ง่าย โดยในระยะแรกที่ภูมิคุ้มกันยังไม่เสื่อมมาก จะเกิดการติดเชื้อธรรมดา เช่น ไข้ ไข้หวัด เป็นต้น แต่ต่อมาเมื่อภูมิคุ้มกันบกพร่องมากขึ้น ก็จะมีการติดเชื้อจากเชื้อฉวยโอกาสต่างๆ จากการติดเชื้อระบบทางเดินหายใจส่วนบนก็จะลงไปสู่ทางเดินหายใจส่วนล่าง ปอดจะเป็นอวัยวะหนึ่งที่ได้รับผลกระทบ ผู้ป่วยจะมีอาการไอแห้ง ๆ หอบเหนื่อย หายใจไม่เต็มอิ่ม ผู้ป่วยแทบทุกรายจะมีไข้ แต่มักจะไม่บอกว่าไข้เป็นอาการสำคัญ ผู้ติดเชื้อที่มีปอดอักเสบ พบว่าร้อยละ 85 เกิดจากนิวโมซิสติส เครินีไอ นิวโมเนีย (Pneumocystis Carinii Pneumonia) หรือ ตัวย่อเรียกว่า PCP. นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ติดเชื้อ เอชไอวี จะเป็นวัณโรคบ่อยกว่าปกติและจะพบวัณโรคได้ในระยะต้นๆ ของการติดเชื้อ เอชไอวี โดยที่ผู้ป่วยยังไม่มีภูมิคุ้มกันบกพร่องมากนัก ลักษณะอาการแสดงของวัณโรคในผู้ป่วยเหล่านี้ก็จะไม่ต่างกับวัณโรคในผู้ป่วยอื่นๆ ได้แก่ อาการไข้ ไอ เบื่ออาหาร น้ำหนักลด เป็นต้น (วิศิษฎ์ อุดมพานิชย์ อ่างใน มัทนาหาญวนิชย์ อูษา ทิศยากร, 2535 หน้า 34 - 38)

5.2 อาการทางระบบทางเดินอาหาร

ผู้ที่ติดเชื้อเฮลิโคแบคทีเรียจะพบโรคระบบทางเดินอาหารได้บ่อยที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นท้องเดินเรื้อรังและมีปัญหาเรื่องการขาดอาหารตามมา คาดว่าการขาดอาหารมีส่วนทำให้ผู้ป่วยเป็นเอดส์เต็มขั้นเร็วขึ้น เพราะการขาดอาหารมีส่วนทำให้ภูมิคุ้มกันเสื่อมมากขึ้น ยังมีรายงานภาวะขาดโปรตีนและแคลอรี เหล็ก สังกะสี ไฟรดอกซิน โพลีแกมมาอีโนล วิตามินบี 12 และวิตามิน เอ มีส่วนทำให้ภาวะภูมิคุ้มกันเสื่อมด้วย ประชากรในประเทศไทยที่มีการขาดอาหารอยู่แล้วและมีโอกาสติดเชื้อในระบบทางเดินอาหารอยู่ตลอดเวลา อาจจะมีโอกาสเป็นเอดส์เต็มขั้นเร็วกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกาและยุโรป ซึ่งกำลังวิจัยเพื่อค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องอาหารว่าถ้าเพิ่มสารอาหารให้ผู้ป่วยเหล่านี้ โอกาสที่จะเป็นเอดส์เต็มขั้นอาจจะช้าลงหรือผู้ป่วยเอดส์อาจมีชีวิตยาวนานขึ้นได้ การที่ผู้ป่วยเอดส์รับประทานอาหารได้น้อยลง อาจเกิดจากเบื่ออาหารเนื่องจากจิตที่เริ่มซึมเศร้า ท้อแท้ สิ้นหวัง เครียด หรือเบื่ออาหารเนื่องจากยาที่ได้รับผู้ป่วยบางคนมีอาการเจ็บปาก กลืนแล้วเจ็บ ซึ่งอาจเกิดจากการติดเชื้อทำให้ความอยากอาหารลดลงได้ นอกจากนั้นการดูดซึมของระบบทางเดินอาหารก็ลดน้อยลง เนื่องจากการติดเชื้อ เชื้อวัณโรค ทำให้เยื่อทางเดินอาหารถูกทำลาย ดูดซึมอาหารไม่ได้และเกิดอาการท้องเสีย นอกจากนั้น การเกิดมะเร็ง เช่น ลิมโฟมา (Lymphoma) ก็มีผลทำให้การดูดซึมอาหารไม่ดีส่งผลกระทบต่อระบบทางเดินอาหาร ทำให้ท้องเสีย คลื่นไส้ อาเจียน ทำให้ผู้ป่วยมีน้ำหนักลดลงได้

ผู้ติดเชื้อเฮลิโคแบคทีเรีย ร้อยละ 50 - 90 จะพบว่ามีคามผิดปกติของระบบทางเดินอาหาร ในช่วงใดช่วงหนึ่งของการเจ็บป่วย อาการที่พบบ่อยคือ อาการท้องเสีย เจ็บปากหรือเจ็บลิ้น ในบางราย อาจพบการกลืนลำบากร่วมด้วยอาการท้องเสียมักจะติดต่อกันหรือเป็นๆ หายๆ และมักเป็นเรื้อรัง โดยมากมักนานกว่า 3 เดือน อาจจะเป็นสาเหตุให้คนไข้มีน้ำหนักลดลงได้ ลักษณะอุจจาระส่วนใหญ่จะเหลว หรือ เป็นมูกปนเหลว บางครั้งอาจมีมูกเลือดได้ ส่วนใหญ่มักจะถ่ายวันละ 3 - 4 ครั้ง หรือมากกว่า สำหรับโรคติดเชื้อที่พบบ่อยในระบบทางเดินอาหาร คือ การติดเชื้อจากพยาธิ เชื้อรา เชื้อแบคทีเรีย และเชื้อไวรัส

5.3 การติดเชื้อในช่องปากและลำคอ

ผู้ติดเชื้อ เฮลิโคแบคทีเรีย จะมีการติดเชื้อฉวยโอกาส ในช่องปากและลำคอ ที่พบบ่อยได้แก่

- 1) การติดเชื้อแคนดิดา (Candida infection) พบเชื้อราตัวนี้ได้บ่อยจะพบเสมอในเด็กเล็ก ๆ มีฝ้าขาวในลิ้นเป็นไม่นานก็หายไป รักษาง่าย แต่ถ้าพบในผู้ป่วยเอดส์อาการจะรุนแรงขึ้น การติดเชื้อแคนดิดา ในหลอดอาหารและในปาก พบประมาณ ร้อยละ 45 - 75 อาการที่เกิดขึ้นทำให้กลืนอาหารแล้วมีอาการเจ็บคอ

2) เริม (Herpes simplex) พบในปากบริเวณลิ้น เพดานปาก กระพุ้งแก้ม หรือที่หลอดอาหาร จะพบมีแผลที่หลอดอาหาร ทำให้เกิดอาการกลืนแล้วเจ็บคอ ผู้ป่วยอาจจะให้ประวัติว่าเคยเป็นแผลที่อวัยวะเพศ ปาก และบริเวณรอบทวารหนัก จะมีอาการเจ็บเหมือนกับเป็นที่ปากและลิ้น นอกจากนั้นยังมีไวรัส ตัวอื่น ๆ เช่น งูสวัด (Herpes zoster) พบแผลในปากได้

5.4 อาการทางผิวหนัง

ผู้ที่ติดเชื้อเอชไอวี จะมีผื่นผิวหนังหลายแบบ อาจแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1) ผื่นผิวหนังจากการติดเชื้อ

(1) ผื่นระยะแรกเมื่อร่างกายรับเชื้อเอชไอวี เข้าในกระแสโลหิตในผู้ป่วยบางรายจะมีอาการคล้ายไข้หวัด คืออ่อนเพลีย ปวดเมื่อย เจ็บคอ คลื่นไส้ อาเจียน ปวดศีรษะ ถ่ายเหลว และอาจมีผื่น รานหรือหนู (maculopapular rash) บางคนเป็นตุ่มใสกระจายในลำตัว แขนขา อาการผื่นจะจางหายภายใน 10 วัน

(2) ผื่น เริม (Herpes simplex) อาจพบกลุ่มตุ่มน้ำใส บริเวณริมฝีปาก หรือรอบทวารหนัก แต่อาจพบได้ทุกส่วนของร่างกาย ผื่นจะเป็นเรื้อรัง

(3) ผื่นงูสวัด (Herpes zoster) ในผู้ป่วยซึ่งเป็นงูสวัดชนิดรุนแรง หรือในผู้ป่วยอายุน้อย อาจเป็นอาการนำว่าผู้ป่วยมีการติดเชื้อเอชไอวี และในผู้ป่วยกลุ่มนี้ จะมีอาการปวดรุนแรง

(4) ผื่นเชื้อ ไซโตเมกะโลไวรัส ผื่นเป็นแผลเรื้อรัง บริเวณรอบทวารหนัก หรือบริเวณผิวหนังทั่วไป

(5) ผื่นหูดธรรมดา หูดรายหรือ หูดหงอนไก่ (human papilloma virus) จะเป็นหูดขนาดโตบริเวณช่องทวารหนัก หรือกระจายตามตัวรักษาด้วยวิธีการต่าง ๆ มักไม่แสดงผล

(6) หูดข้าวสุก (molluscum contagiosum) จะพบหูดจำนวนมากและขนาดโตส่วนใหญ่พบบริเวณอวัยวะเพศ แต่บางรายอาจกระจายทั่วตัว

(7) เชื้อราแคนดิดา (candida) การติดเชื้อรา ของบริเวณหนังในช่องปาก อาจเป็นอาการนำในระยะแรกของโรค ในบางรายอาจมีการติดเชื้อ ลามลึกลงไปหลอดอาหาร ทำให้ผู้ป่วยเบื่ออาหารและกลืนลำบาก

(8) การติดเชื้อรา เดอมาโทไฟท์ (dermatophyte) ในผู้ที่ติดเชื้อเอชไอวี ร้อยละ 30 จะพบมีผื่นกลากร่วมด้วย และบางรายผื่นจะกระจายเป็นบริเวณกว้าง

(9) ชิฟิลิส ในผู้ที่ติดเชื้อ เอชไอวี พบว่าผื่นชิฟิลิสในระยะที่สองจะรุนแรง แต่บางรายผื่นก็ไม่แตกต่างจากผื่นในผู้ป่วยซึ่งมีภูมิคุ้มกันปกติ และพบว่าในภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่องนี้ การดำเนินโรคเข้าสู่ชิฟิลิสในระยะที่สามสั้นกว่าปกติ

(10) คริปโตคอกโคซิส (Cryptococcosis) ผื่นติดเชื้อชนิดนี้พบได้ในผู้ติดเชื้อเอชไอวี โดยผื่นกระจายทั่วตัว พบบริเวณหน้า หนังศีรษะและคอ ในผู้ป่วยหลายรายอาการทางผิวหนังนำมาก่อนอาการติดเชื้อของอวัยวะภายใน

(11) ฮิสโตพลาสมา แคปซูลาตุม (Histoplasma capsulatum) การติดเชื้อจะกระจายทั่วตัว เป็นตุ่มแดง ตุ่มหนอง หรือตุ่มคล้ายสิ่ว

(12) การติดเชื้อวัณโรค ทั้งชนิดธรรมดาและไม่ธรรมดา พบได้ในผู้ติดเชื้อเอชไอวี ลักษณะเป็นผื่นแดง ตุ่มคล้ายสิ่ว กระจายทั่วตัว บางระยะเป็นปื้นหนา

2) ผื่นผิวหนังที่ไม่ใช่การติดเชื้อ

(1) ซีโบริก เดอมาไตติส (Seborrheic dermatitis) เป็นผื่นแดง มีสะเก็ดบริเวณร่องข้างจมูก หลังหู คิ้ว หนอง หนังศีรษะ พบบ่อยในผู้ติดเชื้อเอชไอวี ประมาณ ร้อยละ 50 ในผู้ป่วยบางรายผื่นอาจรุนแรง และกระจายในลำคอ และอาจมีผื่น คล้ายสิ่วทั่วลำตัว

(2) โซโรเอซิส (Psoriasis) ในผู้ติดเชื้อเอชไอวี ถ้าเป็นผื่นชนิดนี้ จะมีอาการรุนแรงและต้องต่อกรรักษา

(3) แอ็กไควเรด อิกไทโอซิส (Acquired ichthyosis) ลักษณะอาการ คือ ผื่นแห้ง โดยเฉพาะบริเวณขา เพราะผู้ติดเชื้อเอชไอวี จะมีอาการอุจจาระร่วงเรื้อรัง ทำให้เกิดภาวะ การขาดน้ำ ทำให้เกิดผื่นแห้งได้

(4) พรูไรติก แพพูลา (Pruritic papular) ลักษณะเป็นตุ่มแดง ผู้ติดเชื้อเอชไอวี จะมีอาการคันมากและผื่นจะกระจายไปทั่วร่างกาย

(5) แกรนนูโลมา แอนนูแล (Granuloma annulare) เป็นตุ่มสีแดงหรือเป็นวงสีแดง ส่วนใหญ่พบตามตัว อาจพบร่วมในผู้ติดเชื้อเอชไอวี

3) ผื่นเนื่องจากการแพ้ยา

(1) ผื่นแพ้ยาผู้ติดเชื้อเอชไอวี พบว่าหลังได้รับยาไตรเมโทพริมซัลฟาเมทา ทอกโซน (trimethoprim – sulfamethaxazole) เพื่อรักษา *P. carinii* จะพบลักษณะผื่นเป็นปื้นหนา ร้อยละ 65 - 70

(2) แพพพูลา เออติคาเรีย (Papula urticaria) ลักษณะเป็นตุ่มสีแดง คัน คล้ายตุ่มแมลงกัด ผื่นจะตื้อต่อยาทาและยารับประทานแก้อาการคัน (วิชาญ และประคอง วิทยาศาสตร์, 2534 หน้า 51 – 57)

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

ภาคผนวก ค

การใช้สมุนไพรในการรักษาผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยโรคเอดส์

การใช้สมุนไพรในการรักษาผู้ติดเชื้อและผู้ป่วยโรคเอดส์

1. สมุนไพรแก้ไข้

หญ้าดอกขาว มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ หญ้าละออง หมอน้อย หญ้าดอกขาว หญ้าเหล้าอก หญ้าเนียมช้าง หญ้าสามวัน(เชียงใหม่) เชียงโซฮั่ว (จีนแต้จิ๋ว) วิธีใช้ให้ใช้ทั้งต้นสดหรือแห้งก็ได้ ประมาณ 1 กำมือ ใส่น้ำ 3 แก้วต้มให้เดือดนาน 5-10 นาที ต้มครั้งละ 1 แก้ว วันละ 3 เวลา

ลูกใต้ใบ มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ มะขามป้อมดิน (เหนือ) หญ้าใต้ใบ (นครสวรรค์ อ่างทอง ชุมพร) หญ้าใต้ใบขาว (สุราษฎร์ธานี) วิธีใช้ให้ใช้ทั้งต้นและราก 1 กำมือ ต้มกับน้ำ 3 แก้ว ต้มยาให้เดือดนานครึ่งชั่วโมง (จะได้น้ำยาเหลือ 2 แก้ว) ต้มครั้งละ 1/2 - 1 แก้ว ทุกๆ 4 ชั่วโมง

หญ้าแห้วหมูเล็ก มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ หญ้ากอกดอกขาว (กรุงเทพฯ) หญ้าขนหมู (พายัพ) หญ้ากิดหมู สลาบกิดหมู (ลำพูน) เชียงรุจี (แต้จิ๋ว) วิธีใช้ให้ใช้ทั้งต้นแห้ง 1 กำมือ ใส่น้ำท่วมยา ต้มให้เดือด 5-10 นาที ต้มแทนน้ำ

2. สมุนไพรแก้ไข้หวัด

ตระไคร้ มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ คาหอม (เงี้ยว-แม่ฮ่องสอน) ไคร (ภาคใต้) จะไคร (ภาคเหนือ) เชิดเกรย เหลอะเกรย (เขมร-สุรินทร์) หัวอตะโป้ (กระเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) หัวสิงไคร (เขมร-ปราจีน อีสาน) เชียงเม้า (จีน) วิธีใช้ให้ใช้ตะไคร้ 1 ต้น หั่นเป็นแว่นๆ และขิงสด 5-6 แว่น ใส่น้ำ 3-4 แก้ว ต้มจนเดือดทิ้งไว้ให้อุ่น ต้มครั้งละ 1/2 - 1 แก้ว วันละ 3 เวลา หลังอาหาร

3. สมุนไพรแก้ท้องเสีย ท้องร่วง

ชา มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ เมียง เมียงป่า (ภาคเหนือ) วิธีใช้ให้ชงชาแก้วๆ ต้มแทนน้ำเมื่อมีอาการท้องเสีย

ฝรั่ง มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ จุ่มโป้ (สุราษฎร์ธานี) มะกา (แม่ฮ่องสอน) มะมัน (ลำปาง) มะปุ่น (สุโขทัย ดาก) มะก้วย (เชียงใหม่) มะจีน (พายัพ) สีดา (นครพนม) ยามู ยาหมู (ใต้) ชมพู (ปัตตานี) มะยุมเตบันเยา (มลายู นราธิวาส) ยะริง (ละว้า เชียงใหม่) ฮวงเจียะหลิวกั้ง ชิงก้วย แปะจีฉิว (จีน) วิธีใช้ให้ใช้ใบแก่ 10-15 ใบ หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ดากแห้งเก็บไว้ชงเป็นชาดื่มเมื่อมีอาการหรือใช้ผลอ่อนล้างให้สะอาด 1/2 - 1 ผล รับประทานหรือฝนกับน้ำปูนใสดื่ม หรือใช้ใบแก่ดากแห้ง แล้วบดเป็นผงผสมกับน้ำผึ้งปั้นเป็นลูกกลอนรับประทานครั้งละ 3-5 เม็ด ทุก ๆ 3 ชั่วโมง ประมาณ 3 วัน

กล้วย มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ กล้วยไข่ กล้วยใต้ กล้วยส้ม กล้วยหอม กล้วยนาก กล้วยน้ำว้า กล้วยเล็บมือนาง กล้วยหอมจันทร์ กล้วยหักมุก กล้วยมณีอ่อน วิธีใช้ให้ใช้ผลดิบทั้งเปลือก

ล้างให้สะอาด หั่นเป็นแว่นตากแดดให้แห้งบดเป็นผงใช้ครั้งละ 1-2 ช้อนชา ชงน้ำร้อนดื่มเมื่อมีอาการ

มังคุด วิธีใช้ให้ใช้เปลือกผลสดหรือแห้ง 1-2 ผล ต้มน้ำดื่มวันละ 4 ครั้งจนกว่าอาการดีขึ้น หรือใช้เปลือกแห้งประมาณ ครึ่งผลบึ่งไฟให้ร้อนฝนน้ำให้ข้น ๆ ดื่มเมื่อมีอาการ

4. สมุนไพรรักษาแผลในปาก

หว่า มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ ห่าขี้แพะ วิธีใช้ให้ใช้เปลือกต้นประมาณ 1 กำมือ สับเป็นชิ้นเล็กๆ ต้มกับน้ำประมาณ 1 ถ้วยครึ่ง เติมเกลือครึ่งช้อนชา ต้มเคี่ยวจนเหลือน้ำครึ่งถ้วย ใช้น้อมบ้วนปากจะบรรเทาอาการปากเปื่อยเป็นแผลได้

5. สมุนไพรแก้เจ็บคอ ต่อมทอนซิลอักเสบ

กระเทียม มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ หอมกระเทียม (พวยัพ) เทียมหัวเทียม (ใต้ บัดตานี) กระเทียมขาม (อุดรธานี) ปะเข้ว่า (กระเหรียง-แม่ฮ่องสอน) วิธีใช้ให้ใช้กระเทียม 1-2 กลีบ โขลกให้ละเอียด เติมน้ำส้มสายชูประมาณ 2-3 ช้อนแกง คั้นเอาแต่น้ำกวาดคอหรือรับประทานแก้คออักเสบ หรือใช้กระเทียม 10-15 กลีบ ตำคั้นเอาน้ำที่ได้ผสมน้ำอุ่น 3-5 เเท้ว เติมเกลือเล็กน้อย กลั้วคอวันละ 3-4 ครั้ง

บัวบก มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ ผักหนอก ผักแว่น จำปาเครือ กะบังนอก ผักแว่นเขา ผักหมอกข้าง วิธีใช้ให้เอาบัวบกทั้งต้นและรากล้างให้สะอาด ใช้น้ำร้อนลวกพอสุกแล้ว ตำคั้นเอาน้ำผสมกับน้ำส้มสายชู จิบบ่อย ๆ

ส้มกบ มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ ผักแว่นเมืองจีน เกร็ดหอยจีน ผักแว่น (ภาคกลาง) ส้มส้ม (แพร่) หญ้าตานทราย(แม่ฮ่องสอน) ส้มสังกา ส้มสามตา (เชียงใหม่) ชาเขียะซึ่งเช่า (จีน) วิธีใช้ให้ใช้ต้นและใบสดของส้มกบ(ไม่ใช่ราก) นำมาล้างให้สะอาดบดเป็นก้อนให้เท่าหัวแม่มือผสมกับเกลือเล็กน้อย พอให้เค็ม อมแล้วค่อย ๆ เคี้ยวกลืนเอาน้ำผ่านลงคอไปช้าๆ ทำวันละ 3-4 ครั้ง ไม่ควรใช้ยานี้ติดต่อกันนานเกิน 3 วัน

6. สมุนไพรรักษาเชื้อราในปาก

ข่า มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ กุฏโรหิณี (ภาคกลาง) ข่าหยวก ข่าหลวง (ภาคเหนือ) สะเอดเคย สะเอเซย (กระเหรียง-แม่ฮ่องสอน) วิธีใช้ให้ใช้ส่วนของเหง้าแก่ตำให้ละเอียดนำมาดองเหล้าขาว พอท่วมยาทิ้งไว้ประมาณ 5-7 วัน ใช้น้ำยาประมาณ 1 ช้อนโต๊ะ เติมน้ำ 1-2 เเท้ว ต้มเกลือเล็กน้อย ใช้น้อมกลั้วปากและคอ เช้า-เย็น โดยอมไว้ประมาณ 5 นาที จึงบ้วนทิ้ง เมื่อใช้ยานี้อาจมีอาการแสบเล็กน้อย เนื่องจากมีเหล้าผสมอยู่ด้วย

ชุมเห็ดเทศ มีชื่อเรียกอื่นๆ คือชุมเห็ดใหญ่ ชีคาคด ลับมีนหลวง หมากกะลิงเทศวิธีใช้ให้ใช้ใบแห้งประมาณ 1 กำมือ ต้มน้ำประมาณครึ่งลิตร เดิมเกลือครึ่งช้อนชาใช้น้ำอมและกลั้วคอแล้วบ้วนทิ้ง ควรใช้ยานี้บ่อยๆ ให้หมดภายในวันเดียว และต้มน้ำใหม่ทุกวัน

7. สมุนไพรรักษาอาการผื่นแพ้ ตุ่มคันตามผิวหนัง

พลู มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ พลูจีน เปล่าย่วน ชีเก๊ะ (มาเลย์- นราธิวาส) วิธีใช้ให้ใช้ใบสดล้างให้สะอาด 1-2 ใบตำให้ละเอียดผสมเหล้าขาวเล็กน้อยทาบริเวณที่เป็นผื่นคัน

ตำลึง มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ ผักแคบ(เหนือ) สี่บาท(ภาคกลาง) แคเดี๊ยะ (แม่ฮ่องสอน) วิธีใช้ให้ใช้ใบสดตำผสมน้ำเล็กน้อย คั้นเอาเฉพาะน้ำทาบริเวณที่มีอาการทาบ่อย ๆ จนอาการดีขึ้น บรรเทาอาการคัน อีกเสบจากแมลงสัตว์กัดต่อย ใบตำแย แพ้ละอองข้าว เป็นต้น

ว่านหางจระเข้ มีชื่อเรียกอื่นๆ คือว่านมัดยับ วิธีใช้ให้ใช้เหง้าแห้ง 1 ส่วน หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ หรือตำใส่ผ้า 20 ส่วน ต้มให้เดือดด้วยไฟอ่อนประมาณ 30 นาที ถึง 1 ชั่วโมง ผสมเกลือเล็กน้อย เมื่ออุ่นแล้วนำมาทาบริเวณที่มีอาการบวมคัน อีกเสบเรื้อรังวันละ 2 ครั้ง เข้า-เย็น

กะเม็งตัวเมีย มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ กะเม็ง หญ้าสับ กาเม็ง ฮ่อมเกี้ยว (เหนือ) วิธีใช้ให้ใช้น้ำคั้นจากต้นสด ทาบริเวณที่มีอาการคันผื่นแพ้ และใช้ทาตอนที่ต้องลงน้ำ ป้องกันมือเท้าเปื่อยได้

ท้อ มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ มักมัน มักมัน หุงคอบ หุงหม่น วิธีใช้ให้ใช้ใบอ่อน แขนในเหล้าขาวให้ท่วมยา 1-2 วันรินน้ำยาออกใช้สำลีชุบน้ำยาทาบริเวณที่มีอาการวันละ 3 ครั้ง

8. สมุนไพรรักษาแผลเปื่อย แผลพุพอง แผลเรื้อรัง

เหงือกปลาหมอ มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ แก้มหอมเล จะเกร็ง นางเกร็ง อีเกร็ง ต้มแก้มหมอ วิธีใช้ให้นำเหงือกปลาหมอ (ใช้ได้ทั้งชนิดดอกขาวและสีม่วง) ทั้งต้นสับให้ขนาดพอเหมาะ ต้มน้ำใช้ล้างแผลหรืออาบวันละ 2 ครั้ง เข้า-เย็น

ผักบุง มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ ผักทอดยอด(ภาคกลาง) โหนเดาะ (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) วิธีใช้ให้นำผักบุงไทย (มีเกาสีน้ำตาลแดง) ทั้งเถา ปริมาณเล็กน้อยตามต้องการ ต้มกับน้ำเคี่ยวให้เดือด 15-30 นาที นำน้ำยาที่ได้อุ่นๆ มาชะล้างบาดแผลบริเวณที่มีอาการคัน พุพอง วันละ 2-3 ครั้ง หากมีอาการมากอาจใช้ต้มน้ำอาบ

สีเสียดเหนือ มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ สีเสียด สีเสียดแก่น สีเสียดเหลือง สีเสียดหลวง วิธีใช้ให้นำเปลือกต้นต้มน้ำชะล้างบริเวณที่มีแผลพุพอง

9. สมุนไพรรักษาแผลเปื่อย แผลพุพอง แผลเรื้อรัง ฝี ใช้ใส่แผลหรือตำพอก

เทียนบ้านว่านมหากาฬ

เทียนบ้าน มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ เทียนดอก เทียนไทย เทียนสวน เทียนขาว เทียน วิธีใช้ให้นำใบหรือดอก 1 กำมือ ตำให้ละเอียด พอกบริเวณฝีเปลี่ยนยาวันละ 3 ครั้ง

ว่านมหากาฬ มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ ดาวเรือง มหากาฬ ผักกาดนกเขา ผักกาดคำโคก วิธีใช้ให้นำใบสดตำพอกฝี เปลี่ยนยาเมื่อยาแห้ง

10. สมุนไพรรักษาแผลบนหนังศีรษะ ชั้นหนัง

มะกรูด มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ มะขุน มะขูด(ภาคเหนือ) มะขู (กะเหรี่ยง-แม่ฮ่องสอน) ส้มกรูด ส้มม่วงผี (ภาคใต้) โกร้ยเขียด (เขมร) วิธีใช้ให้นำน้ำคั้นจากผลมะกรูด หรือนำผลมะกรูดเผาไฟผ่าซีก บีบเอาน้ำและน้ำมันจากผิวมะกรูด ผสมน้ำ 1 เท้า ใช้สระผมแทนแชมพู แล้วล้างออก

ส้มป่อย มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ ส้มขอน วิธีใช้ให้นำฝักส้มป่อยตีกับน้ำแล้วใช้น้ำมาสระผม

11. สมุนไพรแก้ไอ ขับเสมหะมะแว้งเครือมะขามป้อมเสียดส้มกบ

มะแว้งเครือ มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ แขว้งเคียด(ตาก) มะแข้งขม(ภาคเหนือ) วิธีใช้ให้เอาผลขบพอแตกค่อยๆ กลืนน้ำแล้วคายกากออกอมครั้งละ 1 ผล ติดต่อกัน 3-10ผล วันละ 3-4 ครั้ง หรือทุกครั้งที่ใช้มะแว้ง 3-10 ผลตำผสมเกลือมะนาวเติมน้ำเล็กน้อยคั้นเอาน้ำยาที่ได้ จิบทีละนิดเมื่อมีอาการไอ

มะขามป้อม ชื่ออื่นๆ เช่น กันโตด (เขมร - จันทบุรี) กำทวด (ราชบุรี) กำทอด (ตะวันออก) อมิ่งลู่ สันยาสา (กะเหรี่ยง - แม่ฮ่องสอน) วิธีใช้ให้ใช้ผลมะขามป้อมที่แก่จัด 1 ผล เอาเฉพาะเนื้อตำให้ละเอียดใส่เกลือ ใส่น้ำผึ้งพอชุ่ม อมไว้ แล้วค่อยๆ กลืน หรือ ผลมะขามป้อม 1 กำมือ ทบให้แตกก่อน ต้มกับน้ำ 3 แก้ว ให้เหลือ 1 แก้ว ใช้จิบบ่อยๆ หรือใช้ใบแห้งชงน้ำร้อนแบบชาจิบบ่อยๆ

เสียด มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ กระเหนียด กุลาขาว บัวลาขาว ขั้วฮาขาด โบราขาว โมรา เสียดโมรา หูรา หูหา วิธีใช้ให้นำใบเสียดแห้งบดเป็นผง ½ - 1 ช้อนชา ละลายน้ำอุ่นดื่ม วันละ 3-4 ครั้งหรือใบเสียดแห้ง 1 ถ้วยผสมกับเหล้าขาว 1 ถ้วย ปิดฝาหมัก 7 วัน กรองและคั้นเอาน้ำดื่ม ครั้งละ 1-2 ช้อนชาหรือ ใบสด 1 กำมือ พริกไทย 10-20 เม็ด ต้มกับน้ำ 2 แก้ว เคี้ยวเหลือครึ่งแก้ว รับประทานครั้งละ 1-2 ช้อนแกง หรือ ใช้ใบสด 5-10 ใบ ตำให้ละเอียด เติมน้ำให้ได้ 1-2 ช้อนแกง ผสมน้ำผึ้งหรือน้ำคั้นจากขิงสด

ส้มกบ มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ ผักแว่นเมืองจีน เกร็ดหอยจีน ผักแว่น (ภาคกลาง) ส้มส้ม (แพร่) ส้มดิน หญ้าตานทราย (แม่ฮ่องสอน) ส้มสังกา ส้มสามตา (เชียงใหม่) ซาเฮียะซิงเซ่า (จีน) วิธีใช้ให้นำน้ำที่คั้นจากต้นและใบจิบบ่อยๆ แก้อาเจียน หรือใช้ต้มน้ำและใบสดนำมาล้างให้สะอาด ปั่นเป็นก้อนให้เท่าหัวแม่มือ ผสมกับเกลือเล็กน้อย อมแล้วค่อย ๆ เคี้ยวกลืนเอาน้ำ ทำวันละ 3-4 ครั้ง ไม่ควรใช้ยานี้ติดต่อกันนานเกิน 3 วัน

12. สมุนไพรแก้เบื่ออาหาร

ขี้เหล็ก วิธีใช้น้ำใบอ่อนและดอกปรุงเป็นอาหารหรือใช้ใบอ่อนลวกจิ้ม น้ำพริกก็ได้

13. สมุนไพรแก้คลื่นไส้อาเจียน

ยอ ชื่อเรียกอื่นๆ คือ ยอบ้าน(ภาคกลาง) มะตาเสือ (ภาคเหนือ) วิธีให้นำผลดิบหั่นเป็นชิ้นบางๆ ครั้ง 1-2 กำมือนำมาย่างไฟให้เหลือง ต้มหรือชงน้ำดื่มจิบทีละน้อยให้จิบบ่อยๆ ควรจิบน้ำยาขณะยังอุ่น

กะเพรา มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ กะเพราแดง (ไทยภาคกลาง) กอมก้อดง (เชียงใหม่) กอมก้อ (ภาคเหนือ) วิธีใช้น้ำใบและยอดสด 1 กำมือต้มกับน้ำดื่มก่อนอาหาร

14. ยาสมุนไพรที่รักษาได้หลายอาการ ซึ่งขนาดการรับประทานหรือวิธีการนำยาสมุนไพรมาใช้มีความแตกต่างกันคือบอระเพ็ด

บอระเพ็ด มีชื่อเรียกอื่นๆ คือ จุ่งจิงตัวแม่ เจ็ดมูลย่าน เจ็ดมูลหนาม จุ่งจิง (เหนือ) เครือเขาอ้อ (หนองคาย) ตัวเจ็ดมูลย่าน เกาหัวด้วน (สระบุรี) หางหนู (อุบลราชธานี สระบุรี)

ใช้เป็นยาสมุนไพรแก้ไข้ ให้ใช้เถาสดยาว 2-3 คืบ (ประมาณ 30-40 กรัม) ใส่ในน้ำท่วมยา ต้มดื่มหรือต้มเคี้ยวกับน้ำ 3 ส่วน จนเหลือ 1 ส่วน ดื่มก่อนอาหารวันละ 2-3 ครั้ง หรือมีอาการไข้และใช้เถาบอระเพ็ดตากแห้งบดเป็นผงปั้นกับน้ำผึ้งหรือน้ำเชื่อมเป็นลูกกลอน รับประทานครั้งละ 3-5 เม็ด วันละ 3 เวลา ก่อนอาหารหรือน้ำเชื่อมเป็นลูกกลอน รับประทานครั้งละ 3-5 เม็ด วันละ 3 เวลา ก่อนอาหารหรือถ้าบดเป็นผงบรรจุแคปซูล รับประทานครั้งละ 2 แคปซูล วันละ 2-3 เวลา

ใช้เป็นยาสมุนไพรแก้เบื่ออาหาร วิธีใช้ให้นำเถาบอระเพ็ดมาตากแห้งบดเป็นผงปั้นเป็นลูกกลอนรับประทานวันละ 3-5 เม็ด ถ้าบรรจุแคปซูลรับประทานวันละ 2 แคปซูล

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ - สกุล

นางสาวอุทัย สมบูรณ์

วัน เดือน ปี เกิด

30 เมษายน 2510

สถานที่เกิด

จังหวัดอุบลราชธานี

ประวัติการศึกษา

สำเร็จการศึกษาประกาศนียบัตรทันตภิบาล
วิทยาลัยการสาธารณสุข
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่น
ปีการศึกษา 2531
สำเร็จการศึกษาสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ปีการศึกษา 2537

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2531 - 2536 เจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข
ฝ่ายทันตสาธารณสุข โรงพยาบาลห้วยตะพาน
จังหวัดอุบลราชธานี
พ.ศ. 2536 - 2539 เจ้าพนักงานทันตสาธารณสุข
ฝ่ายทันตสาธารณสุข
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอำนาจเจริญ
พ.ศ. 2539 - ปัจจุบันทำหน้าที่ในตำแหน่ง
นักวิชาการสาธารณสุข
กลุ่มงานอนามัยสิ่งแวดล้อมและอาชีวอนามัย
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอำนาจเจริญ